ÅRSMELDING 2023

KVANN

Årsmelding for KVANN 2023

Meldingsåret 2023 kan fortelle om en stor organisasjonsmessig framgang, nytt frødelingssystem, nye aktiviteter og relativt sett god oppfølging av KVANNS misjon og kjerneoppgaver.

Styret

Styret har i år bestått av Ann Merete Furuberg (leder), Rita Amundsen (ført regnskapet), Andrew McMillion (plantefaglig leder), Mette Margrethe Juell Theisen, Ingrid Indergaard, Frank Hoover, Eldbjørg Bonner Hay, Cathrine Johnsen, Gunvald Axner Ims og med følgende varamedlemmer Stephen F. Barstow, Åsmund Asdal, Helena Wright, Marit Bendz, Ragnhild Wadahl

Styret har hatt 10 styremøter og behandlet 79 saker.

Regnskap

Se egen sak.

Egen Organisasjonssekretær

Med praktisk hjelp av KVANN sitt eget oppnevnte lag Schübelers hager, ble det sendt søknad til Sparebankstiftelsen. Bevilgningen innebar at det også kunne brukes penger til å ansette en organisasjonssekretær i om lag 20 % stilling.

Det ble laget utlysningstekst som ble fordelt bredt – særlig via sosiale medier. Mange viste interesse for stillingen ved telefonisk kontakt. Av disse var det hele 12 reelle og kvalifiserte søkere.

Styremedlemmene Mette Theisen, Eldbjørg Bonner Hay og Merete Furuberg utgjorde ansettelsesutvalget. De gjennomførte både telefonintervjuer og intervjuer på Teams, i tillegg til samtaler med referanser. Forhandlingsutvalget fremmet innstilling overfor styret. Et enstemmig styre tilbudte Guri Bugge stillingen, og hun takket ja.

Guri Bugge ble formelt ansatt den 01.09.23. Det har vært en merkbar framgang i KVANN sitt virke etter at en dyktig organisasjonssekretær leder de administrative utfordringene og oppgavene.

Plantefaglig utvalg

Plantefaglig utvalg har bestått av Andrew McMillion, Stephen Barstow, Mari Marstein og Åsmund Asdal. Utvalget har koordinert kommunikasjon med laugsledelsen i laugene, svart på spørsmål fra medlemmer via laugsportalen og email, organisert samlinger og film prosjekter, samt jobbet med lansering av frødelings-systemet. Utvalget har også sendt representanter til samlinger hos landbruksdirektoratet og departementet, samt en rekke mat- og frørelaterte samlinger.

Vi ser for oss at arbeidet med plantefaglig utvalg kan forbedres i 2024 ved å reorganisere og konsolidere laugene i samarbeid med styre og laugsledelsen. Ved å lage nye rutiner og retningslinjer for kursholdere og aktivitet i laugene blir det et bedre samspill mellom grasroten i KVANN og ledelsen.

Frødeling

KVANN har de siste årene gjort en større jobb for å kunne legge til rette for deling av frø mellom KVANNs medlemmer gjennom nettsiden kvann.no. Dette arbeidet ble ferdigstilt i 2023, og et nytt frødelingsløsning ble lansert i november. Per dato ligger det ca 120 frøtilbud i løsningen. Basert på erfaringene vi har samlet så langt planlegger vi noen forbedringer i starten av 2024.

Videre vil vi se på en løsning for deling av frø fra NordGen og lignende. En viktig satsing i forlengelse av dette vil være Vossakvann, hvor det forberedes arbeid med en rapport om kunnskapsstatus og retningslinjer for bevaring, og kunnskapsdeling gjennom en ny seksjon av nettsiden. Dette planlegges iverksatt i 2024.

Som del av kompetansebyggingen for bevaring av plantegenetisk mangfold gjennom frø, er det i 2023 lagt stor vekt på å nå ut til en bred målgruppe gjennom kurs, foredrag, videoer og informasjon gjennom nettsiden og sosiale medier. Totalt har KVANN nådd ut til rundt 1000 personer gjennom disse arrangementene.

Laugene

KVANN har i 2023 hatt følgende hovedsatsinger knyttet til oppformering, sortsrensing og distribusjon av frø av bevart frøformert materiale og friskt vegetativt formert materiale:

Frukt

Bevaring av gamle fruktsorter og utprøving av nye.

Fruktlauget har også i 2023 hatt stor aktivitet knyttet til opprettholdelse av sortsmangfoldet innen fruktdyrking i Norge. Dette er gjort gjennom kurs, men først og fremst ved å distribuere podekvister og grunnstammer av gamle og nye sorter fra norske klonarkiv til medlemmene. Etter innspill fra - og smarbeid med - enkelte av NIBIOs klonarkiv setter lauget opp en ny sortsliste om høsten året før dyrkingssesongen. Årets sorter ble presentert for medlemmene på et møte i november 2022 og medlemmene sendte sine bestillinger til ledelsen før årsskiftet. Laugsledelsen gjorde sin samlebestilling til arkivene og leverandør av grunnstammer etter dette. For 2023 bestilte Fruktlauget 150 podekvister fordelt på 95 enkeltbestillinger fra medlemmene. Hver kvist kan i gjennomsnitt brukes til å pode fire frukttrær. Lauget bestilte totalt 1.300 grunnstammer fra norske kommersielle leverandører basert på 83 enkeltbestillinger fra medlemmene. Noen av podekvistene og grunnstammene ble holdt av til bruk under våre podekurs på våren. Podekvistene og grunnstammene ble sendt ut til medlemmene i mars etter henting hos leverandør og klonarkiv. Lauget nedla et betydelig antall timer i denne dugnaden.

Det er nå ca 250 frukttrær, bærbusker og nøttetrær hos Væres Venner som demonstrerer hvilket mangfold er mulig i Trøndelag. En god del gamle sorter er også bevart her, noen som sikkerhetskopi for samlingen på Ringve Botaniske Hage.

Restriksjoner fra Mattilsynet

Lauget opplevde i 2022-23 at det ble lagt meget strenge restriksjoner på bestilling og utsending av podekvister fra Mattilsynets side. Dette ble formidlet til oss fra Norsk genressurssenter, som lauget konfererer med før slike bestillinger foretas. I 2021-22 sesongen var det ikke slike restriksjoner, og da kunne vi bestille fritt fra ulike klonarkiv, som f.eks. Lier bygdetun og Hjeltnes i Ulvik i Hardanger. For 2022-23-sesongen måtte derfor lauget bestille kvist fra kommersielle aktører, som Sagaplant og Graminor på Njøs. Dette la sterke begrensninger på sortsutvalget og resulterte i mye høyere pris på bestillingene. Lauget fikk en rekke reaksjoner på dette fra medlemmene, men kunne bare vise til beskjeden vi hadde fått fra Mattilsynet. Fruktlauget har sammen med KVANN tatt denne saken opp med Norsk genressurssenter, som i januar arrangerte et felles møte med Mattilsynet, departement og direktorat, samt en rekke av klonarkivene og kommersielle aktører. Vi argumenterte på møtet med at en slik streng fortolkning av reglene for deling av

vegetativt materiale for frukt vil være svært skadelig for det framtidige arbeidet med å vedlikeholde og utvide norsk sortsmangfold. Dette utgjør også et demokratisk problem, når lokalsamfunn har gått sammen for å samle inn og ta vare på sine gamle, lokale sorter, som deretter ikke kan redistribueres til det samme lokalsamfunn som har gjort denne innsatsen. Arbeidet med å vedlikeholde norske genressurser vil da gradvis stoppe opp når ikke sortene kan tas i bruk. Testing er svært dyrt og utenfor de frivillige klonarkivens kapasitet. Dette initiativet har blitt fulgt opp av Genressurssenteret og myndighetene, og det er et håp at vi sammen kan finne gode løsninger. KVANN vil følge opp denne saken videre, da dette prinsippet også gjelder for mange av de andre sortssamlingene av gamle nytteplanter.

Utdanning av plantebevarere

Som en følge av drøftingene om testing, spredning av sykdommer og dialogen med Mattilsynet, har Fruktlauget i KVANN startet et arbeid med å utdanne et framtidig korps av plantebevarere. For Fruktlaugets vedkommende dreier dette seg i første omgang om å arrangere kurs i relevante områder, som kunnskap og bekjempelse av skadedyr og sykdommer på frukttrær, podekurs (og renslighet mm under slike kurs), forståelse av hva et frukttre er for å kunne grunnleggende botanikk i denne prosessen, om trepleie og beskjæring og fjerning av skader og sykdommer, samt kunnskap om mangfoldet av norske fruktsorter. Lauget har laget tre kompendier, og arrangerte den 16. november det første kurset om sykdomsbekjempelse. Et kompendium om det siste blir laget i etterkant av dette kurset. Det er også utarbeidet videoer som deles gjennom KVANNs youtube-kanal og nettside. Samlet sett vil laugets kompendier og kurs kunne gi økt kunnskap og utdanne en gruppe av plantebevarere for frukt, som vi håper kan bli sentral og virksom når vi også skal finne gode løsninger sammen med Mattilsynet og øvrige instanser. KVANN håper at tilsynet og norske myndigheter samtidig vil vise imøtekommenhet og større fleksibilitet når det gjelder tilgang til og bruk av norske klonarkiv de kommende år. Som en viktig "bruker" av arkivene ønsker vi å delta i en nasjonal oppfølgingsgruppe når en skal fastsette de endelige regler og rutiner for dette arbeidet.

Kurs og samlinger

Fruktlauget har arrangert 5 podekurs og 3 andre samlinger i 2023. Podekursene ble arrangert i Stavanger (1. mars), på Agatunet i Hardanger (11. mars), Lier bygdetun (18.mars), Ringve botaniske hage i Trondheim (25. mars) og på Vågå prestegård, Ullinsvin i Gudbrandsdalen (29.april). Det deltok 15 personer på hvert kurs, tilsammen 75 personer. Kursene består av en teoretisk gjennomgang basert på vårt kompendium, og dernest praktiske øvelser i knivbruk, poding, utpotting, og renslighet mm. Hver deltaker kommer hjem med fire podede trær. Lauget legger vekt på å holde slike kurs i forskjellige deler av landet i samarbeid med lokale lag og foreninger eller historiske hageanlegg for at det kan følges opp seinere.

Lørdag og søndag 29. og 30. september arrangerte lauget et kurs og en samling i Ullevål hageby og Blindern i Oslo om sortsbestemmelse av gamle eplesorter. Samlingene ble arrangert i samarbeid med Schübelers hager og Oslo og omegn økologiske hagebrukslag. To pomologer fra Sveriges Pomologiske selskap var faglige kursholdere. Det var 25 deltakere på kurset lørdag og rundt 50 deltakere på samlingen søndag, der folk kunne komme med sine hageepler og få dem sortsbestemt. Veldig populært! Lauget har etter dette etablert nær kontakt med den svenske foreningen med tanke på nye samlinger og kurs neste år. Den tredje samlinga/kurset er alt nevnt: om skadegjørere og sykdommer på frukttrær og bekjempelse av dette.

Bestilling av podekvister og grunnstammer for 2024.

Fruktlauget har satt igang bestilling av podekvister og grunnstammer for medlemmene for neste sesong. Dette må fortsatt gjøres etter de strengeste regler fra Mattilsynet, og igjen bestilles podekvist kun fra Graminors anlegg på Njøs og fra Sagaplant, der begge har testet sortene. Prisene for neste sesong stiger også på grunnstammer, så lauget opplever nå at det blir stadig dyrere å delta i den nasjonal dugnaden med å bevare gamle norske fruktsorter og prøve ut nye. Fortsetter det langs denne utviklingen, vil vi kunne se alvorlige følger for bevaringsarbeidet i årene som kommer, på tross av økende interesse for fruktdyrking, vedlikehold og bruk av gamle sorter og økt forståelse hos medlemmene og i befolkningen av hvor viktig det er å opprettholde norsk plantemangfold.

Schübelers hage: Agatunet (Hardanger & Voss Museum)

Agatunet er et av Norges få bevarte klyngetun med en rik historie som strekker seg helt tilbake til 1200-tallet. Det ligger idyllisk til mellom fjord, fjell og frukttrær. Her arrangeres det masse aktiviteter, kurs, konserter og utstillinger, med et særskilt fokus på gamle tradisjoner. Agatunet har en fantastisk hage med gamle og sjeldne frukttrær, historiske roser og en urtehage. Dronning Sonja har til og med vært med å plante både Kvann og en gravenstein tre. Tunet og hagen er medlem av Schubelers hager og ønsker nå å se hvordan hagen kan restaureres. Et sentralt element for å forstå hagen og tidligere bruk av den er begrepet Gard i betydningen gjerde og inngjerdet område: kvannegard: eplegard osv. Alle tilgjengelige rom mellom bygningene ble også brukt. Varme fra fjellet bak og rikelig med regnvann la et godt naturlig grunnlag for hagebruk her. Foto: Kjell Hødnebø

Poteter
I samarbeid med Overhalla Klonavlssenter og Norsk Genressurssenter (NGRS) har KVANN siden 2018 organisert produksjon, bestilling og utsendelse av historiske potetsorter. net sikrer tilgang til virusrensede miniknoller, av historiske og populære potetsorter, til hobbydyrkere. Aktører som ønsker å bruke sortene kommersielt kan få tilgang til materialet på denne måten, men slike aktører må i tillegg inngå en egen avtale med NGRS.

Hovedmålet for potetsatsingen er å opprettholde tilbudet om virusrensede miniknoller fra potetbankens mandatsorter (NGRS), slik som foregående år. I 2023 har potetsatsingen innfridd hovedmålet for driftsåret og har distribuert 2900 miniknoller til 159 hobbydyrkere. I 2023 tilbød KVANN 10 ulike sorter, der folk kan bestille to til fire knoller av hver sort. Det er Overhalla Klonavlssenter som produserer miniknollene etter bestilling fra KVANN. Antall miniknoller har vært noe redusert fra Overhalla Klonavlssenter, p.g.a. dårligere avlingsmengde på enkelte sorter. De sortene med avvik fra forventet antall miniknoller er kompensert ved å bestille tilsvarende mengde av andre sorter. Slik har mangfoldet i sorter blitt opprettholdt, selv om noen av bestillerne ikke kunne få eksakt mengde per sort. Etter bestillingene av miniknoller var registrert var det et restlager på 132 porsjoner. Disse ble fordelt på utvalgte hager i Schübeler-nettverket. Alle miniknollene ble dermed sendt ut.

Sortene i 2023 var Purple Peruvian, Sarpo tominia, Rød Gullauge, Jøssing, Kerrs pink blå, Tromøypotet, Marius II, Rosenpotet, Åspotet, og Blå kongo. Her står det mer informasjon om sortene: https://kvann.no/planteutveksling/potetprosjektet.

KVANN betaler 20 kr per bestilte miniknoll til Overhalla Klonavlssenter, pluss omkostninger tilpakking og frakt. I 2023 er fakturaene på totalt NOK 113 437,50 inkl mva, 90 750,- ekskl. mva.

Mottakere av miniknoller representerer et bredt spredningsområde med poststedsadresser spredt over store deler av Norge. Oversikt over poststed for forsendelsene:

Aksdal, Aremark, Arendal, Asker, Aurdal, Avaldsnes, Bergen, Bodø, Bolstadøyri, Borkenes, Bratland, Brummundal, Bryne, Brøstadbotn, Bybrua, Bøverbru, Dokka, Drammen, Egersund, Espedalen, Fana, Fetsund, Foldereid, Forsand, Frekhaug, Frosta, Førde, Gan, Geilo, Gjettum, Granvin, Halden, Haslum, Haugesund, Hegra, Hemnes, Herand, Holmestrand, Hommelvik, Huglo, Hølen, Indre Arna, Kaupanger, Kleive, Klokkarvik, Kolbjørnsvik, Kopervik, Krakhella, Kristiansand, Kvelde, Kvål, Lomen, Malvik, Mandal, Melhus, Mjøndalen, Mortenhals, Nesodden, Opphaug, Os, Oslo, Ranheim, Ringebu, Rissa, Rollag, Rosendal, Råde, Sand, Sandane, Sandvika, Sarpsborg, Skjåk, Skodje, Skollenborg, Skonseng, Slemmestad, Slitu, Sparbu, Sperrebotn, Sponvika, Stavanger, Steinkjer, Stokke, Stord, Stovik, Straumsjøen, Surnadal, Svene, Svinndal, Sømna, Søreidgrend, Tau, Tingvoll, Tjelta, Torp, Tranby, Tranøy, Trondheim, Tverlandet, Valen, Valnesfjord, Valsøybotn, Vanse, Vassenden, Vegårshei, Velfjord, Vesterøy, Vestsida, Vigra, Vikebukt, Vikran, Vistdal, Vormsund, Voss, Våler i Østfold, Ørsta, Østre Gausdal, Øverbygd, Øystese, Ådalsbruk, Ål, Åmot, Ås, Åsmarka.

Oversikt miniknollbestilling 2023

Sort	Planlagt prod.	Produsert	Avvik	Totalt antall 2023	Antall pr. porsjon	Antall porsjoner	Bestilt	Rest
Purple peruvian	300	300	0	300	3	100	98	2
Sarpo tominia	300	250	50	250	2	125	125	0
Gullauge, rød	300	380	-80	380	3	127	107	20
Jøssing	300	320	-20	320	3	107	101	6
Kerrs pink blå	300	360	-60	360	3	120	112	8
Tromøy-potet	300	270	30	270	2	135	112	23
Marius II	300	570	-270	570	4	143	95	48
Rosen-potet	300	400	-100	400	3	133	108	25
Åspotet	300	260	40	260	2	130	102	28
Blå kongo	300	300	0	300	3	100	98	2
SUM	3000	2900	100	3410		1190	1058	132

Ikke midler til å øke antall mandatsorter som kan tilbys i satsingen.

KVANN mottar og registrerer innkommende ønsker om potetsorter for virusrensing og tilgjengelighet. Det tar flere år fra et ønske om en potetsort fremsettes til det er mulig å tilby virusrensede miniknoller av en sort. NGRS har tidligere uttrykt et mål om å få inn fem nye sorter i satsingen hvert år, men KVANN har forstått det slik at det har vært lite midler tilgjengelig til virusrensing av de resterende mandatsortene de siste årene. I 2023 søkte KVANN om NOK 20 125 til å rense opp to nye potetsorter. Søknaden om driftsmidler til potetsatsingen ble kun delvis innvilget, og det er derfor ikke funnet å være finansielt rom til å gjøre dette arbeidet. Det blir derfor en del høyt etterspurte repriser i sortene som tilbys fra år til år. Det har derfor vært et langsiktig mål å skaffe midler for å kunne virusrense flere sorter fra potetbanken, for å øke mangfoldet i bevaringen av sortene og møte hobbydyrkerne sine interesser i størst mulig grad.

Formidling og kompetansebygging

For å sikre at genressursene ivaretas av mottakerne av miniknoller, er det gjennomført en rekke tiltak for å bygge kunnskap om poteter og dyrking. Det er bygd opp en egen fokusgruppe for poteter på KVANNs nettsider: Feed – Potet – K V A N N som ved utgangen av 2023 har 641 medlemmer. I sosiale medier har potetgruppen 827 medlemmer. Dette er en økning fra 2022.

I forkant av at bestillingen av miniknoller ble åpnet ble det gjennomført sesongmøte for potetlauget 20. mars, med 34 deltakere. Opptak av møtet ble lagt ut på nettsidene slik at flere kunne få det med seg: https://youtu.be/r6unUfbnzuo På møtet presenterte Ingrid

Indergaard, laugsleder i potetlauget, årets sorter og viste hvordan og når man bestiller miniknoller. Morten Rasmussen fra NIBIO deltok for å snakke om delikatessepotet prosjektet, interesse for gamle sorter og potetbevaring i potetgenbanken. Fredrik Magnussen fra Slæpen gård viste noen av sine landsorter. Fredrik dyrker mange gamle sorter på gården, og er involvert i et settepotetproduksjonsprosjekt i samarbeid med Norsk bruksgenbank.

I samarbeid med NIBIO og Norges Vel/Norsk bruksgenbank er det utviklet et spørreskjema som i slutten av 2023 ble sendt ut til alle som har mottatt miniknoller fra KVANN.

Schübelers hage: Steigen prestegård

Steigen har en unik hage som ble anlagt i 1872 av prost J. Wisløff i samarbeid med professor F. Schübeler. Schübeler sendte 212 ulike frøsorter og 164 forskjellige trær og stauder. I tillegg ble det hentet inn trær fra skoger i nærheten. Hagen fungerte som en forsøksstasjon for å se hvilke planteslag som greidde seg så langt nord. Like sør for prestegårdshagen, ligger Steigen bygdetun. Der er det i de siste årene anlagt flere staudebed i stil med slik det var i Wisløff sin hage. Bedene består av tradisjonsplanter samlet inn lokalt.

I dag er hagen drevet av flere frivillige lokale lag, og med barn fra skolen og barnehagen. De har mange prosjekter på gang med anlegg av grønnsakshage, løkhage, restaurering av gamle steinmurer, det skal settes opp nye skilt for å nevne noe. Steigen vant for øvrig Hageselskapets hagekulturpris i 2023.

Løk

Ringve Botaniske Hage i Trondheim har i samarbeid med KVANN etablert en av verdens største løksamlinger. Løkhagen Chicago ble åpnet i august, og i den forbindelse ble det arrangert en fagdag om løk på Ringve. Med utgangspunkt i denne løksamlingen er det høsten 2023 blitt sendt ut 219 luftløk av 36 sorter til 51 KVANN-medlemmer, og en tilsvarende mengde bendelløk. Formålet med dette er å ha sikkerhetskopier av de ulike løksortene spredt rundt i landet hos KVANNs medlemmer. Det er også skrevet fagartikler om løk som er delt via kvanns nettsider. Dette bidrar til å styrke kompetansen blant dem som skal bidra til å bevare de gamle sortene. I samarbeid med Ringve og Norges Miljø- og Biovitenskaplige Universitet (NMBU) arbeides det med å gjennomføre morfologiske og genetiske sammenligninger av de norske aksesjonene.

Det er tre aktive laug med fokus på løk i KVANN: allium-lauget (602 medlemmer), kepaløklauget (277 medlemmer) og hvitløkslauget (665 medlemmer). I sosiale medier kommuniseres det særlig gjennom Facebook, hvor allium-gruppen har 676 medlemmer, og hvitløksgruppen har 5057 medlemmer.

Prydplanter

Det ble i 2022 tatt avleggere av historiske roser fra klonsamlingen ved NMBU på Ås. De fleste ble sendt ut til KVANN-medlemmer i 2022, men noe materiale ble distribuert i 2023. I februar 2023 ble det gjennomført et seminar om historiske roser og roseklonsamlingen på Ås, med 67 deltakere.

Som del av arbeidet med opplæring av plantebevarere er det satt i gang et arbeid med å utvikle undervisningsmateriell for prydplanter. Resultatene fra dette vil bli brukt til å utvikle tilsvarende materiell også for andre plantegrupper. Formålet er å sikre bedre ivaretakelse av genressursene som KVANN bidrar til å oppformere og distribuere, både når det gjelder genetisk sporbarhet og for å unngå sykdommer.

Angelica / Urtelaug

I 2023 har urtelauget jobbet med en visjon om å kartlegge tradisjoner og botanisk materiale. Det ble skrevet en søknad for et treårig prosjekt som venter svar fra. Det ble opprettet kontakt og samarbeid med Museene i Akershus, Urtehagen på Domkirkeodden, Botanisk hage i Oslo, Østfoldmuseene og Vest-Telemark museum for dette prosjektet. I tillegg ble det opprettet samarbeid med NORDGEN og NAFKAM fra Universitetet i Tromsø. Internt i lauget har mange vist interesse for å bidra på ulike måter fremover. Folk ønsker å bidra med dyrking, kartlegging og formidling. Dette kom frem på et internt åpent nettmøte, via laugschatten på KVANNs online side, og via personlig kommunikasjon. Det er hovedsakelig Mari Jerstad i laugsledelsen som har utarbeidet visjonen med god hjelp

fra KVANN sentralt som Guro og Andrew og prosjektets samarbeidspartnere. Vi ser for oss tett samarbeid med skolehage lauget dersom søknaden blir innvilget. Urtelauget holdt et frø sparerkurs ledet av Andrew Niday som ble filmet og dokumentert. Året 2023 har lagt til rette for økt kartlegging, dokumentering og deling av kunnskap om urter i de neste tre årene, dersom søknaden blir innvilget. Dersom den ikke blir innvilget vil vi fortsette arbeidet for å muliggjøre vern og kunnskapsdeling når det gjelder urter.

Stephen Barstow har laget en oversikt over Vossakvann prosjektet med status på bevaring av de 4 Vossakvann-linjene (se https://kvann.no/artikler): en liste over personer som dyrker hvilke linjer finnes også; resultatene av et frødyrkingsforsøk er også publisert med anbefalinger og diskutert med Åsmund; et forsøk på å få flere Schubelers Hager med i bevaring av Vossakvann har foreløpig ikke fått respons.

Nigella sativa prosjektet er avsluttet fordi det ser ut at urten er mer hardfør enn vi trodde.

Belgvekster

Dokumenter som gir informasjon (historisk bakgrunn og bevarings-status i KVANN) for alle våre gamle hagebønner og hageerter (ca 40 tilsammen) er laget og tiltak er igangsatt for å sikre at ikke flere sorter går tapt hos oss (særlig sorter vi fikk fra SSE i 2022 som er ennå ikke duplisert hos Nordgen).

Det var igangsatt et forsøk med over 20 tidlige sorter løpebønner (Phaseolus coccineus) hos Væres Venner i Trondheim med fokus på å lage en lokal sort som får årviss modne bønner; Stephen Barstow jobber fortsatt med bondebønner grex hos Væres Venner (fagerblanding) og det var også igangsatt et forsøk med en rekke tidlige sorter bondebønner som kunne dyrkes lenger nord.

Flerårige grønnsaker / Insekt og Fuglevennlige Planter: Stephen har også jobbet med Verdenshagen hos Væres Venner, en samling av flerårige grønnsaker fra hele verden og frø og plantematerialet er delt med laugsmedlemmene. Skilting har delvis kommet på plass.

Andre planter:

Stephen har også jobbet I KVANNs grønnsaks-reservat med å lage en lokaltilpasset sort sikorirot (Witloof), testet mange sorter bete, jobber med frøformerte kepaløk, også gamle norske, vi dyrker et av de gamle virusrensete sjalottløkene, det er testet en rekke kjempetidlige frilands tomatsorter med hell, vi tar vare på gamle og spennende nye hageerter mfl.

Det er laget en laugsvis oversikt i Excel over alle gamle planter vi kan jobbe med i KVANN og hvor de kan evt skaffes (unntatt Frukt); flere laugsledere har etterlyst en slik oversikt. Det er et stort mangfold!

Vi har sendt ut 1100 frø og plante-porsjoner til ca 200 medlemmer i løpet av vinteren for å holde interessen i laugene oppe!

Omstrukturering

Kvanns laug har gått gjennom et år med omstrukturering og konsolidering. Det finnes 33 laug på kvann.no som er vel ambisiøst for en medlemsorganisasjon. Grunnen til at det er et så stort mangfold av laug er at når Kvann ble stiftet som en medlemsorganisasjon var det ikke klart om vi burde fokusere på å organisere oss etter geografi eller plantefamilier. Vi ble enig om at siden plantene var hovedfokus bør vi starte med å organisere oss etter plantefamilier. Dette ble gradvis utvidet med tema laug som Urbant laug og Skole og Barnehage-laug. Vi har også lagt til laug basert på geografi der det var behov eller ønsker om det.

I 2023 jobbet vi en del med å konsolidere laugene med tanke på at det var bedre å ha færre laug med aktivitet enn mange laug med liten aktivitet. Vi ble ferdig med dette arbeidet og lagde en ny oversikt over organisering av laugene. Men det viste seg å være utfordrende å endre dette på kvann.no da vi risikerte å miste oversikt over det som var dokumentert av aktivitet i de eksisterende laug.

Det jobbes nå med å arkivere alt av aktivitet på laugsportalen. Når dette er på plass blir den nye laugsoversikten lagt ut på kvann.no.

Schübelers hage: Bergeland bydelssenter (Stavanger Kommune)

Bergeland bydelssenter var opprinnelig prestegården til Hetland Kirke, men ble overtatt av Stavanger kommune i 1980 og har siden da vært et aktivitetssenter med fokus på helsefremmende aktiviteter innen hage, kunst og kultur.

Formålet med hagen er å skape en grønn møteplass for nabolaget, men også gi senteret et nye aktivitetsgrunnlag. Hagen er en læringsplattform hvor man ta lærdom av alt i fra hvordan man dyrker, hvordan vekstene nyttes enten det gjelder matauk og konserveringsmetoder, eller i forbindelse med kunst og håndverk prosjekter.

Med sparebankstiftelsesmidlene vil Bergeland kunne legge til rette for flere aktiviteter, mer hage og oppgradering av verkstedene.

Intern informasjon

Styret og organisasjonssekretær har jamn kontakt med medlemmene via epostar, telefonar, og meldingar gjennom nettsidene. Laugsleiarar og andre sentrale medlemmer er teke med på råd i konkrete saker, t.d. driftstøttesøknader. Frå hausten 2023 vart det sikta mot å legge ut minst to nyhetssaker i månaden på nettsidene, og å halde arrangementslista og andre deler av nettsida oppdatert.

KVANN har ei Facebookside og mange ulike grupper. Aktivitetsnivået er varierande, men det er er ein god kanal for å nå ut til ålmenta. Det er utfordrande å halde alle gruppene fri for spam. Det er innført manuell godkjenning av medlemmer i gruppene, med spørsmål for å sile ut robotar og andre uønskte element. Det er behov for fleire redaktørar i gruppene, både for å halde det ryddig, og for å skape meir aktivitet.

Det vart sendt ut to nyheitsbrev i 2023:

Nyheitsbrev #19 i juni: Hovudsaka var milliondryss over Schübelers hager, 6 millionar kroner i støtte frå Sparebankstiftelsen DNB. Tilskotet skal nyttast over tre år til å rehabilitere og vidareutvikle 20 historiske hagar over heile landet. Blant dei andre sakene var om svedjenepa som gjenoppstår, potetprosjektet, konsolidering av lauga og frøsanking/dyrking av ville vekstar.

Nyheitsbrev #20 i desember hadde ein kort presentasjon av nytilsett organisasjonssekretær Guri Bugge, informasjon om det nye frødelingsystemet, om poding for dei som ynskjer å skape sine eigne frukttre, ei oppdatering om arbeidet med dei historiske hagane og opninga av laukhagen på Ringve i Trondheim. Internasjonalt samarbeid var og tema, mellom anna om såfrø.

Ekstern informasjon

1. «Svedjenepa gjenoppstår på Finnskogen», pressemelding om svedjenepa, intervju med Merete Furuberg. Artikkel mellom anna i Ren mat.

2. «Milliondryss over historiske hagar», pressemeldingar tilpassa lokalpressa i området til dei 20 hagane i nettverket til Schübelers hager. Brei medieomtale lokalt, mellom anna i Nea Radio, Bladet, Trønderporten, Nye Troms og Fjuken

3. «Nye kostar i KVANN», pressemelding om nytt styre etter årsmøtet.

4. «Klima og KVANN – hand i hand», pressemelding om ny organisasjonssekretær, intervju med Guri Bugge, reportasje i lokalpressa i Hardanger.

Styreleiar Merete Furuberg var invitert til ein time på Drivkraft på P2 26. september, der ho og snakka varmt om KVANN.

Filmer

Hvordan dyrke bær https://www.youtube.com/watch?v=amOiGZvoiZQ

Den beste karbonfangsten? https://www.youtube.com/watch?v=uT66op-eRsw

Kurs i Reprodusering av Frø https://www.youtube.com/watch?v=ChYdZKy53zI&t=4174s

3 Beste flerårlige løk https://www.youtube.com/watch?v=QImaQ8e71eA

Spare frø av urter https://www.youtube.com/watch?v=4QwsObg4_-A&t=364s

Åpning av verdens største løksamling
https://www.youtube.com/watch?v=dzaoqPA_P9Y&t=331s

Fagdag om Finnskogmat https://www.youtube.com/watch?v=PVzTG0NOOds&t=1961s

Podekurs https://www.youtube.com/watch?v=Lf4op7690H8

Høring på Stortinget

I forbindelse med framlegging av statsbudsjettet inviterte næringskomiteen på stortinget organisasjoner til høringsmøte om forslaget til Landbruksdirektoratets budsjett for 2024. KVANN sendte høringssvar om at posten for genressurstiltak burde styrkes, og at KVANNs driftsstøtte burde legges inn som fast post heller enn å være del av de søkbare midlene. KVANN ble invitert til å holde innlegg på høringsmøte på Stortinget 17. september. Deltakelsen førte dessverre ikke til noen direkte endring i statsbudsjettet, men gjorde flere oppmerksomme på KVANNs arbeid, og legger grunnlaget for videre påvirkningsarbeid.

KVANNs høringssvar og videoopptak av innspillet ligger her: Innspill til statsbudsjettet – K V A N N

Ekstern revisor

KVANN har i alle år hatt tillitsvalgte revisorer. Årsmøtet i 2023 besluttet at KVANN skulle ha ekstern profesjonell revisor. Siden styret ble pålagt oppgaven med å finne revisor, er det også styret som innstiller på valget av revisor til årsmøte i 2024. I kommende år blir det som riktig er, valgkomitéen som innstiller på revisor overfor årsmøtet.

Etter å ha snakket med og undersøkt flere, besluttet styret å velge BDO.

Internasjonalt arbeid

In 2023 KVANN reignited participation in international collaboration. For example Frank Hoover the international representative for KVANNwas elected to the Board of Directors of Lets Liberate Diversity (LLD- a pan European association for the betterment of a greener culture). One way this occurs is through awareness and participation in EU grants with alliances of similar goals. KVANN is now actively participating in LLD and is seeking options for EU funding in conjunction with LLD. In addition, KVANN was represented in the annual LLD meeting in Dublin Ireland where strong new connections were made with the Scottish, Danish, Swedish and Irish seed saver groups and further enhancement and meetings will occur in 2024 to strengthen and establish a path to external funding. In addition a trip and tour was made to Irish Seed Savers to understand and view their self sustainability model, that enables them to be self sufficient without heavily relying on soft funding. They are an organization with over twenty employees that are fully sustainable through external activities such as selling seeds. Finally a trip was also made to Southern England to Incredible Vegetables to identify possibilities for collaboration and as a positive outcome a discussion ensued where we would have reciprocal knowledge transfer in 2024 as well as inviting them to Norway to discuss and understand more about their knowledge transfer models. Collectively, this is expected to provide interesting avenues and possibilities for collaboration and funding in 2024.

- Nettverket vokser!

Fra oppstartsåret i 2021 har Schübelers Hager vokst til hele 52 hager, og det kommer stadig forespørsler fra flere. Den store fellesnevneren for alle Schübeler-hagene er et ønske om å bevare mangfoldet, tilgjengeliggjøre hagene for offentligheten, spre kunnskap og dyrkeglede. Medlemshagene og menneskene knyttet til dem sitter på en enorm kunnskap og kompetanse, samtidig som de er sosiale møteplasser for alle og bringer lokalsamfunnet sammen. Hagene legger i tillegg en infrastruktur for Kvanns bevaring- og utprøvningsarbeid, i ekte Schübeler ånd!

Noen av våre nye medlemmer fra i år er Stiftelsen Lillehammer museum, med hagene Aulestad til Bjørnstjerne Bjørnson, og Sigrid Unsets hjem Bjerkebæk og Maihaugen. Merete Furubergs hage på Finnskogen, Rolstad gård og Hardanger og Voss museum med Agatunet for å nevne noen.

På Agatunet ønsker de å anlegge en tusenårshage, og på Ullensvang prestegård arbeider samme museum med planer om å etablere et eple- og sider museum. Museene som bestyrer Nesset prestegård i Romsdal og Aulestad i Gausdal, der dikteren Bjørnstjerne

Bjørnson bodde i ulike faser av livet - ble koplet sammen og vil undersøke muligheten for et samarbeid om å lage "Bjørnson-hager".

I løpet av sommeren la styremedlem Kjell Hødnebø ut på en stor hagereise på Vestlandet, i Trøndelag og Gudbrandsdalen. Der besøkte han 25 historiske hager, hvorav de fleste var medlemmer av Schübelers hager. Kjell kunne rapportere om mange unike og vakre hager med spennende planer og ønsker for videreutvikling. Men at driften ofte er avhengige av frivillig innsats, og museer ofte ikke prioriterer gartnerstillinger. Bilder og mer informasjon om hagene ligger ute på Facebook siden: *Schübelers hager - et nettverk for historiske hager*.

«Ta vare på fortida og tilgjengeliggjøre for fremtida»

Våren 2023 søkte nettverkets styre Sparebankstiftelsen DNB om midler på vegne av medlemshagene. Søknaden sendt som en samlesøknad basert på en felles idé med et styre og en administrasjon som samordner tiltakene, istedenfor å søke for hver enkelt hage og tiltak. I tillegg til å spare arbeid gir dette en mye større nasjonal og lokal effekt enn summen av alle tiltakene hver for seg.

Schübelers hager fikk i år tildelt 6 millioner kroner fra Sparebankstiftelsen DNB til de 20 hagene som ønsket å bli med i søknadsrunden våren 2023, og noen felles tiltak i regi av styret for årene 2023-25. Den opprinnelige søknaden var på kr. 9.596.625,- Reduksjonen av tildelingen ble fordelt på alle hagene. Det ble også satt av midler til den administrative fellespotten på 1 million kroner over tre år som styret disponerer, var det enighet om å holde fast på vårt ønske om å tilby 200.000,- kroner til KVANNs styre for å få til en felles administrasjon.

Av de 20 deltakende hagene i denne tildelingen er det overført pr. 1.sept:

1. Fellestiltak gjennom styret: 1.000.000
2. Botanisk hage Tøyen 380.000
3. Lier bygdetun 350.000
4. Ringebu pg 120.000
5. Bø pg 150.000 75.000
6. Øyer pg 240.000 120.000
7. Alvdal pg 370.000 370.000
8. Ringsaker pg 400.000
9. Ullinsvin pg 180.000 60.000
10. Hurdal pg 180.000 80.000
11. Melbo hovedgård, 250.000 150.000
12. Væres venner Tr.h. 290.000
13. Bergeland bydelssenter 300.000
14. Gildeskål kirkesenter 170.000

15. Værnes pg 190.000
16. Storsteinnes mus. Balsfjord 190.000 63.000
17. Balsfjord pg 150.000 60.000
18. Steigen pg 180.000 100.000
19. Tromsø bot. hage 340.000
20. Statsbygd pg 400.000
21. Meldal pg 170.000
22. Totalt: 6.000.000

Utbetalinger og prosjekter

Vi har kommet godt i gang med de ulike hageprosjektene som har fått støtte fra Sparebankstiftelsen DNB dette året. Det er i alt 20 hager og noen fellestiltak som har fått støtte. Ti hager har så langt fått utbetalt litt over 1,5 millioner kroner. De fleste av de andre deltakerne har konkrete planer for neste år, slik at vi regner med at vi får ut ca. en tredjedel av midlene det første året. Prosjektåret går fra 1. juni hvert år til samme dato året etter og strekker seg fram til 1. juni 2026. Dette sikrer god og stabil rehabilitering og utvikling over flere år i mange av hagene i nettverket.

De fleste tiltakene dreier seg om konkrete tiltak, som flytting av nyttevekster, innkjøp av roser, stauder og frukttrær, opparbeiding av nye eller rehabilitering av gamle hageelementer, forskjellige kurs, barn og unge, mm.

Skilt & Logo

Styret har fått hjelp av et profesjonelt designfirma til å lage en logo for Schübelers hager. Vi har inkludert en engelsk undertittel. Styret er nå i kontakt med et skiltfirma, og det vil bli sendt ut tilbud om bestilling av skilt til dem som ønsker å være med på en fellesbestilling. Dette er i første omgang mindre skilt som er vanlige i staudebed og litt større skilt til bruk for trær og busker. Logoen kan jo også med fordel brukes på større informasjonsskilt for hagene.

Vi oppfordrer alle medlemmer til å ta den i bruk og synliggjøre at dere tilhører vårt flotte nettverk av historiske hager. Bruk gjerne logoen i all kommunikasjon og markedsføring. For eksempel på hjemmeside, signaturfelt i e-poster, informasjonsskilt og brosjyrer. Vi har et par enkle regler for bruk: Logoen benyttes slik den er, enten i svart eller i hvitt. Det er ikke anledning til å bruke andre farger eller endre på logoen www.schubelershager.no

Vi har også fått en avtale med gode priser på fine og solide planteskilt, som kan settes opp i hagene. Skiltene kommer i to størrelser og kan leveres med jordspyd. Skiltene må bestilles og betales av den enkelte hage.

Foredrag og kurs

Det har vært flere arrangementer i Schüblers hager i 2023.

- Foredrag om rehabilitering av historiske hager med Jan Høvo som er en av våre mest erfarne museumsgartnere. Han fortalte om sitt arbeid med historikk, kildesøk og forvaltningsplaner for prestegårdshagene i Hurdal, Asker, Nesodden, Spydeberg og Ullensaker.

- Planteregisteringskurs ved Mari Marstein: Schübelers nettverk - Registrering av planter med Mari Marstein. (youtube.com)·

  Det ble arrangert podekurs på Bergeland bydelssenter (Stavanger), Agatunet (Hardanger), Trondheim, Liertunet og Vågå (Gudbrandsdalen).

- 1.oktober ble det arrangert «Eplesøndag» på Vestre Aker prestegård på Blindern i Oslo. Da inviterte vi fikk vi pomologene Agneta Lundberg og Anna Holmgren som viste hvordan en går frem når en skal bestemme ulike sorter epler. Publikum kunne også ta med eplesorter fra egne hager. Arrangementet var et samarbeid mellom KVANN og Oslo og omegn økologiske hagebrukslag.

Gravensteiner

Schübeler & Kvanns store nye satsingsprosjekt «Barn & Ungdom»

Styret i KVANN har tatt initiativ til og invitert Schübelers hager med på et nytt prosjekt, som har arbeidstittelen "Barn og hager". En prosjektgruppe arbeider med mål, rammer og innretning for prosjektet, som en tar sikte på skal gå over tre år og ha et budsjett på mellom 5 og 10 millioner kr. Styreleder i Schübelers hager deltar i denne gruppa, som en regner med skal erstattes av en prosjektstyringsgruppe når prosjektet kommer i gang. Prosjektet vil "eies" av KVANN. Det nye prosjektet vil dreie seg om at barn og unge skal delta i hagearbeid, dyrke nyttevekster og lære om hvorfor dette er viktig i dagens samfunn og vår tid.

Forberedelser for 2024

Årsmøte for Schübelers hager blir 22. juni i Stavanger.

Det er etablert en egen e-postadresse: post@schubelershager.no og en nettside som peker til Schübelers sider på kvann.no: https://schubelershager.no/